

4.5.2021

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: HE 52/2021 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 37 luvun muuttamisesta

Ehdotettujen rikosten tunnusmerkistöjen osalta Helsingin käräjäoikeus katsoo, että hallituksen esityksessä lakiehdotusten perusteluja on lausuntopalautteen perusteella täsmennetty ja parannettu lainkäyttäjän tehtävää helpottavalla tavalla.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, ettei hallituksen esityksessä ole juurikaan kiinnitetty huomiota siihen, että onko ehdotetuilla säädöksillä vaikutuksia muuhun rikoslainsäädäntöön ja prosessilainsäädäntöön.

Hallituksen esityksessä ja useissa työryhmän mietintöön annetuissa lausumissa on kiinnitetty huomiota siihen, että ehdotettujen törkeän maksuvälinepetoksen ja törkeän maksuvälinerikoksen enimmäisrangaistus on viisi vuotta vankeutta. Tällaista rangaistusmaksimia ei rikoslaissa ole aikaisemmin ollut käytössä. Lainsäädännössä on kuitenkin useita säädöksiä, jotka on kytketty rikosten rangaistusasteikkoihin.

Eräs tällainen on oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 6 §:n säännös, jonka mukaan rikosasiassa käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja, jos mistään syytteessä tarkoitettusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin vankeutta enintään neljä vuotta.

Kyseistä oikeudenkäymiskaaren säännöstä on muutettu 1.1.2019 voimaan tulleilla säädöksillä (1.6.2018/422). (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 200/2017 ja mm LaVM 2/2018).

Muutosten tarkoituksena oli muun muassa keventää oikeusprosesseja yleisissä tuomioistuimissa ja tarjota lisää tarkoituksenmukaisia kokoonpanovaihtoehtoja eri asioihin. Esimerkiksi lakivaliokunta katsoi mietinnössään, että ”ehdotettu yhden tuomarin kokoonpanon käyttöalan laajentaminen yhdistettynä uuteen kahden tuomarin kokoonpanovaihtoehtoon on perusteltu ja myös oikeusturvanäkökohtien kannalta asianmukainen ratkaisu.”

Nyt ehdotettu rangaistusasteikko eli viiden vuoden enimmäisrangaistus, aiheuttaa sen, että käräjäoikeuden päätösvaltaisuus ehdotetuissa törkeässä maksuvälinepetoksessa ja törkeässä maksuvälinerikoksessa edellyttää kolmen tuomarin kokoonpanoa tai lautamieskokoonpanoa. Yhden tuomarin kokoonpanoa tai uutta vaihtoehtoa eli kahden tuomarin kokoonpanoa ei ole mahdollista käyttää.

Ehdotetut rikoslain 37 luvun uudet säännökset viiden vuoden enimmäisrangaistuksineen johtavat siten edellä mainittujen tavoitteiden vastaiseen lopputulokseen. Helsingin käräjäoikeus katsoo, että tällainen tilanne on myös epäjohtonmukainen. Tyypillisesti törkeä maksuvälinepetos ja törkeä maksuvälinerikos ovat vakavuus- ja vaikeusasteeltaan verrattavissa esimerkiksi törkeään petokseen, jonka osalta käräjäoikeus on

päätösvaltainen myös yhden tuomarin kokoonpanossa. Muutos heikentää myös kyseisen säädöksen selkeyttä, kun nykyiseen yksinkertaiseen pääsääntöön luodaan yksittäinen poikkeus.

Käräjäoikeus esittää harkittavaksi, että sanottua oikeudenkäymiskaaren säännöstä muutettaisiin siten, että myös törkeä maksuvälinepetos ja törkeä maksuvälinerikos olisivat rikoksia, joiden osalta käräjäoikeus on päätösvaltainen myös yhden tuomarin kokoonpanossa.

Käräjäoikeus toteaa olevan hyvä, etteivät uudet rangaistusasteikot kuitenkaan vaikuta esimerkiksi tunnustamisoikeudenkäynnin käyttömahdollisuuteen tai siihen, onko vastaajan oltava henkilökohtaisesti läsnä pääkäsittelyssä.

Käräjäoikeus kannattaa keskusrikospoliisin lausunnon ehdotusta siitä, että pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä säädettyihin telekuuntelun edellytyksiin otetaan kohta törkeästä maksuvälinerikoksesta ja -petoksesta. Tämä olisi johdonmukaista, koska listassa on jo muun muassa törkeä petos, sillä ehdotetut törkeä maksuvälinepetos ja törkeä maksuvälinerikos olisivat kuitenkin rangaistusasteikkonsa puolesta törkeää petosta vakavampia rikoksia. Hallituksen esityksessä viitataan tältä osin Pakkokeinolain muutostarpeiden tarkastelu -työryhmään (OM058:00/2020), jonka toimikausi päättyy 31.12.2021. Käräjäoikeus vie osaltaan viestiä asiasta työryhmässä olevalle Helsingin käräjäoikeuden edustajalle.

Käräjäoikeus kiinnittää huomiota vielä siihen, että rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (ns. EU-luovuttamislaki) 2 luvun 3 §:ssä on säädetty rikoksista, joiden perusteella luovuttaminen on mahdollista kaksoisrangaistavuutta tutkimatta. Kyseisessä listassa on mainittu mm. petollinen menettely ja maksuvälineväärennykset. Kyseisiin listarikoksiin ei voi tehdä kansallisia muutoksia. Uusi rikosnimike, maksuvälinerikos, saattaa kuitenkin aiheuttaa tulkintaepäselvyyksiä siitä, että voidaanko sen katsoa kuuluvan kyseisiin listarikoksiin.

Lausunnon on laatinut käräjätuomari Jussi Leskinen

laamanni

Tuomas Nurmi